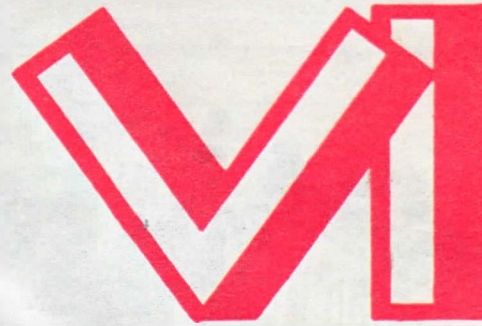

Nr 21 ^{21/5} 1981 5:00

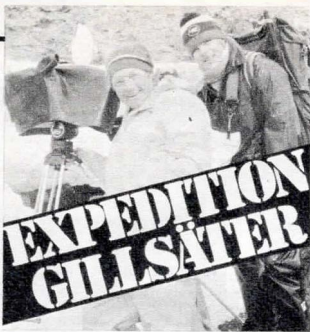
OMSLAGSFOTO: PER-OLLE STACKMAN

Landet av mjölk och havre

Sid 1-4

Vandringsalbatrossen – en mästerlig flygare. Ju mer upprört havet är desto bättre tycks den trivas. Då tappar den aldrig fattningen.

Men när det blir stiltje eller när den är på fast mark blir den nervös och lite klumpig.

Expedition Gillsäter träffade ett albatross-par en stilla afton i Kerguelens skärgård i Indiska oceanen.

TEXT OCH BILD: SVEN OCH BJÖRN GILLSÄTER

Vida vingar över vattnet

□ Bara det finns vind behärskar vandringsalbatrosserna sitt hav på ett suveränt sätt, men i stiltje blir de osäkra. För att lyfta från havsytan måste vingarna ha vind och ändå får de springa på vattnet ett långt stycke innan luften bär.

I kontakt med fast mark blir de nervösa. Det kan vi se på bilderna här intill där den snövita honan sitter på sitt blivande rede på Il de la Possession och väntar på besök av maken. Gång på gång kommer han in för landning men sveper förbi. Glidflyger i långsmala åttor längs bergsslutningen. Varje gång han kommer förbi pratar de med varann. Efter åtta à tio försök är han så nära landningspunkten att vi kan höra suset från de vitt tvärställda vingarna, de utspända, skära simfötterna. Stjärten är utslagen som en näckros. I sista sekunden ångrar han sig.

Enstaka möten

Till slut slår det stopp i det kuddlika underlaget av hårdpackad mossa som heter Azorella. Stoppet är så tvärt för den tunga fågeln att han »slår på roten». Han rätar på sig, ser sig om och faller ihop de väldiga vingarna. Vaggar mödosamt fram över marken till sin hona. Tas emot så rörande hjärtligt med kråmanden, med hesa, skrovliga hummanden. Själv hälsar han med djupa bugningar, stön och suckar. Det är ett helt betagande möte mellan två häftigt förälskade fåglar.

Paret träffas bara vartannat år för häckning. Första gången inträffar det när

vandringsalbatrossen är i åtta, tio-årsåldern. I minst tio år håller samma par ihop och varje gång möts de på samma häckningsplats och vid samma tid. Man vet att albatrosser kan bli femtio år gamla. Det här är ett äldre par. De är nästan helt vita. Stora, bruna, vänliga ögon.

Mellan häckningsperioderna är de enstöringar på havsvidderna. En del seglar i väg jorden runt under »fritiden» och eftersom hastigheten i god vind kan bli uppåt 160 km/tim hinner svängarna bli ganska yviga på båda sidor om »the Antarctic Convergence», Polarfronten. En vandringsalbatross som hade ringmärkts på Crozet Islands återfanns tre år senare på Falklandsöarna mer än 8 000 sjömil bort...

Den här aftonen är som skapt för herdestunder. För en gångs skull är havet stilla. Himlen är blå med tunna slöjor av cirrus-art. Ljuset över den djupgröna slutningen lent. Mjukt i skuggorna.

Albatrossparet framför oss har kelat med varann allt sedan hanen la ihop vingarna och putsat till dresen. Ibland ligger de tätt tryckta intill varann. Emellanåt vagnar den ene runt med vänliga grymtningar. Ibland reser sig bägge fåglarna, korsar halsarna, gnider näbbarna, harklar sig och lägger sig åter stillsamt ner på bädden. Uppfostrande syner av förtroende och tillgivenhet för tuffa nordbör.

Det har förunnats mig att under årens lopp iakttaga ganska många av världens drygt 250 fågelarter, men

inga har imponerat på mig i sitt beteendemönster som albatrossarterna.

Så slutar den här kärleksfyllda uppladdningen bara på ett sätt. Honan trycker sig med utbredd stjärt mot marken och hannen bestiger henne – just bestiger. Ingen lidelse. Ingen extas. Bara två stora vita fåglar som blir till en vit fläck på en mossgrön slutning på en enslig ö i Syd-Indiska Oceanen...

Under häckningssäsongen ser den gärna till att grannar av den egna arten finns inom synhåll. Ögonkontakten tycks vara en viktig förutsättning för framgångsrik häckning.

Dagar av glidflykt

Fåglarnas hemtrakter är Kerguelens skärgård, St Paul eller Amsterdam öarna, Crozet och Syd-Georgien i Sub-Antarktiska ö-världen. Mellan landningarna glider de i ensamhet över oceanerna mellan 25:te och 60:de sydliga breddgraderna. Skulle de händelsevis sikta ett fartyg, som vår m/s Lindblad Explorer, slår de gärna följe. Dygn efter dygn rider de på orörliga vingar. Utnyttjar med fulländat mästerskap uppvindarna på lovartsidan – sveper med rasande hastighet diagonalt nerför läsidan av dyningen – girar så tätt in på vägen att den svarta vingpetsen ristar fårör i havet.

Om sjön inte hystar vår båt alltför ovarsamt kan vi genom kamerans teleobjektiv studera deras form och skönhet i närbild: strömlinjeformad kropp med aningen av

kutig rygg, kraftig hudrosa näbb, från spets till yttersta stjärtfjäder omkring 115 cm. De aerodynamiskt formgivna vingarna har en svart bård längs de bakre slingorna. Det är cirka 325 cm mellan de yttersta svarta vingpetsarna, som förresten hos nästan alla havsfåglar är svarta.

Ju upprördare havet är desto bättre tycks de trivas. De ser ut att aldrig tappa fattningen.

Måltid i månken

Vill man skönja vandringsalbatrossen under middagen bör det vara fullmåne över vågorna. Det är då som oräkneliga mängder av bläckfiskar, upp till en meters storlek, stiger mot ytan. De är favoritkost för både kungspingviner och vandringsalbatrosser, för många av havsviddernas vitfåglar.

För sjöfarande har albatrosserna alltsedan urminnes sjöskildringar varit en närmast helig fågel. Sjömannens själ tar efter döden plats i en albatross. Än i dag är sjöfolket vidskepligt och hyser en enastående respekt för oceanernas vingbreda härskare.

I alla tider har de också varit motiv för konstnärer, författare och lyriker. Pablo Neruda har i diktsamlingen »Den Stora Oceanen» gett uttryck åt sin beundran för albatrossen:

Saltets trolovade, stormens svalor,

nedstänkta av havet har ni vänt ryggen

åt all jordens orena lukt, och i den vilda klarheten

dök ni ner med

flyktens himmelska geometri.

Till vänster: En vandringsalbatross på energisparande segelflykt över vågorna. En uppvisning man aldrig upphör att beundra.

Nedan: Ett kärleksmöte i Kerguelens skärgård. Efter många landningsförsök har hanen återförenats med honan. Efter den rörande hälsningsceremonin kan den stilla aftonen bara sluta på ett sätt.

